

INDEKS 1072

EZGU FIKR, EZGU SO'Z, EZGU AMAL!

21-OKTABR – O'ZBEK TILIGA DAVLAT
TILI MAQOMI BERILGAN KUN

ILM SARCHASHMALARI

URGANCH DAVLAT UNIVERSITETINING
ILMIY-NAZARIY, METODIK JURNALI

2021-10

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

ILM SARCHASHMALARI

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasining FILOLOGIYA, FALSAFA, FIZIKA-MATEMATIKA hamda PEDAGOGIKA fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrdir.

10.2021

**научно-теоритический методический журнал
Издаётся с 2001 года**

Urganch – 2021

Bosh muharrir dotsent **Ro‘zimboy YO‘LDOSHEV**

	TAHRIR HAY‘ATI:
<p>JURNAL 2001-YILDAN CHIQA BOSHLAGAN</p>	<p>ABDULLAYEV Bahrom, fizika-matematika fanlari doktori, ABDULLAYEV Ikrom, biologiya fanlari doktori, professor, ABDULLAYEV Ilyos, iqtisod fanlari doktori, ABDULLAYEV Ravshanbek, tibbiyot fanlari doktori, professor, ABDULLAYEV O‘tkir, tarix fanlari doktori, ANNAMURATOVA Svetlana, pedagogika fanlari doktori, professor, BERDIMUROTOVA Alima, falsafa fanlari doktori, professor, DAVLETOV Sanjarbek, tarix fanlari doktori, DO‘SCHONOV Tangribergan, iqtisod fanlari doktori, professor, ERMETOVA Jamila, filologiya fanlari nomzodi, dotsent, HAJIYEVA Maqsuda, falsafa fanlari doktori, IBRAGIMOV Zafar, fizika-matematika fanlari nomzodi, IMOMQULOV Sevdiyor, fizika-matematika fanlari doktori, JUMANIYAZOV Maqsud, texnika fanlari doktori, professor, JUMANIYOZOV Otaboy, filologiya fanlari nomzodi, professor, KALANDAROV Aybek, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (mas‘ul kotib), NAVRUZOV Qurolboy, fizika-matematika fanlari doktori, professor, OLLAMOV Yarash, yuridik fanlari nomzodi, dotsent, OTAMURODOV Sa‘dulla, falsafa fanlari doktori, professor, PRIMOV Azamat, filologiya fanlari nomzodi, dotsent, QUTLIYEV Uchqun, fizika-matematika fanlari doktori, professor, RO‘ZIYEV Erkinboy, pedagogika fanlari doktori, professor, SADULLAYEV Azimboy, fizika-matematika fanlari doktori, akademik, SADULLAYEVA Nilufar Azimovna, filologiya fanlari doktori, SAGDULLAYEV Anatoliy, tarix fanlari doktori, professor, SALAYEV San‘atbek, iqtisod fanlari doktori, professor, SALAYEVA Muxabbat Soburovna, pedagogika fanlari doktori, SATIPOV G‘oipnazar, qishloq xo‘jalik fanlari doktori, professor, XODJANIYOZOV Sardor, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (bosh muharrir o‘rinbosari), YOQUBOV Jamoliddin, filologiya fanlari doktori, professor, O‘ROZBOYEV Abdulla, filologiya fanlari doktori, O‘ROZBOYEV G‘ayrat, fizika-matematika fanlari doktori, G‘AYIPOV Dilshod, filologiya fanlari nomzodi, dotsent.</p>
<p>JURNAL OYDA BIR MARTA NASHR QILINADI</p>	
<p>2021 10(172)</p>	

MUASSIS: Urganch davlat universiteti. Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligida 2020-yil 11-noyabrda ro‘yxatdan o‘tgan. **GUVOHNOMA № 1131.**

лари сўзнинг маъно таркибига ташкилий қисм сифатида киритилиши мумкин эмас, чунки улар тил сатҳида объектив ҳодиса эмас”лигини таъкидлайди.¹

“Хурсандчилик”, “нафрат”, “ғазаб” ва шу каби сўзлар инсоннинг эмоционал туйғулари ид-рок қилиш натижасини ифодалаш билан боғлиқдир. Бунда сўзлар хис-туйғуни эмас, тушунчани ифодалайди. Лекин бундай ҳолларда мантикий ва хис-туйғу узвий боғланиши зарурлиги кузатилади.

Эмоционаллик ҳақида гапирилганда, икки ҳодисани чалкаштирмаслик керак: “эмоционаллик” ва “эмоционал бўёқдорлик”. Эмоционал бўёқ объектив мавжуддир, у сўзнинг нутқда актуаллашишидан холи саналади. Эмоционалликни тил тизими элементи сифатида қараш мумкин. Эмоционаллик элементлари сўзнинг семантик тузилиши тизимига кириши мумкин. Улар сўз ясовчи шакллар орқали ясалган эмоционал сўзлар билан ифодаланади. Мисол учун: *L'esprit chagrin attriste les objets les plus rians. C'est ainsi qu'il quitta renfermant la porte ce mysterieux endroit qu'il ne devait plus revoir (A.Fournier). Depeignees, les cheveux, filasse, la peau grise, les traits plombes, les malheureuses etaient horribles (A.Lanoux).*

Эмоционал бўёқли сўзларнинг вазифаси – борлиққа эмоционал муносабат билдиришидадир. Чунки эмоционаллик доим экспрессивликка эга.² Эмоционалликни алоҳида категорияга ажратмай, тилнинг эмоционал элементли экспрессив воситали қисми, деб аташ мумкин.

Агар стилистик рангдорлик тил мазмунининг ажралмас қисми бўлса, унда бу ҳодиса уни грамматик ва лексик мазмунлар қаторидаги стилистик мазмуни ҳақида гапириш мумкин.³

Хулоса қилсак, функционал стилистик ва экспрессив воситалар стилистик мазмунга эга ва уларга тилнинг экспрессивлик, функционал, баҳоловчи воситалари сифатида қаралади. Стилистик мазмун тушунчасини эпитетга нисбатан қўлланиши тил бирликларида экспрессивликнинг предметни мантикий маъносига боғлиқлигидадир. Предметнинг белгисини билдирувчи сифатловчилар потенциал эпитет сифатида қаралиши мумкин.

Сўнгги йилларда стилистик маъно ҳақида гапирилганда, экспрессив баҳоловчи элементли тил воситаларига таъсир қилиш воситалари тизими сифатида катта эътибор берилмоқда. Бу тил воситаларини тилнинг алоҳида соҳаси прагматикада ўрганишга ҳам ҳаракат қилинмоқда.

Прагматик тизимда стилистик мазмунни ҳосил қилиши эпитетни прагматик хусусиятларини тадқиқ қилишни тақозо қилади. Уни синтагматикада гап кетаётган объект ҳақида қўшимча маълумот манбаи сифатида изоҳланиши ўз ечимини кутаётган муаммолардан биридир.

Зокирова Наргиза Савриевна (БухДУ Таржимашунослик ва лингводидактика кафедраси ўқитувчиси) БАДИЙ ШЕЪРИЙ ТАРЖИМАДА ҒАЙРИЛИСОНИЙ ЖИҲАТЛАРНИ САҚЛАШДА ЭКВИВАЛЕНТЛИК ВА АДЕКВАТЛИК ТАМОЙИЛЛАРИ

Аннотация. Мақолада ҳозирги кун таржимашунослик соҳасида долзарблик касб этган эквивалентлик ва адекватлик тамойилларининг таржимада экстралингвистик жиҳатларни воқеелантиришидаги роли таҳлил қилинган. Таржимада руҳият, маданият, ижтимоий муҳит каби ғайрилисоний аспектларнинг ёритилишида адекватликка эришишнинг асосий омиллари таржимашунос олимлар илгари сурган назарий фикр ва мулоҳазалар асосида ўрганган.

Аннотация. В статье проанализирована роль принципов эквивалентности и адекватности в реализации актуальных в настоящее время в области переводоведения – экстралингвистических аспектов перевода. Основные факторы достижения адекватности в репрезентации неязыковых аспектов, таких как психика, культура, социальная среда при переводе, были изучены на основе теоретических идей и соображений, выдвинутых учеными-переводчиками.

Annotation. The article analyzes the role of the principles of equivalence and adequacy in the implementation of extralinguistic aspects of translation that are currently relevant in the field of translation studies. The main factors in achieving adequacy in the coverage of non-linguistic aspects such as psyche,

¹ М.Н.Кожина. К основаниям функциональной стилистики, Пермь, 1968, с. 136.

² Винокур. О содержании некоторых стилистических понятий. Сб. Стилистические исследования, М., 1972, с. 29.

³ С.Н.Сыроваткин. Значение высказывания и функции языка в семиотической трактовке. “В.Я.”, №5, 1973, с. 16.

culture, social environment in translation are presented on the basis of theoretical ideas and considerations put forward by translation scholars.

Калим сўзлар: таржима, эквивалентлик, адекватлик, таржимон маҳорати, бадиий адекватлик, бадиий матн.

Ключевые слова: перевод, эквивалентность, адекватность, переводческое мастерство, художественная адекватность, художественный текст.

Key words: translation, equivalence, adequacy, translator skills, literary adequacy, literary text.

Замонавий таржимашуносликда аслият бирликлари функциясини аниқлаш, қиёсий тадқиқ қилиш ва шу функцияни бир тилдан иккинчи тилга ўгиришнинг назарий асосларини ишлаб чиқиш каби устувор йўналишлар соҳа олимларининг диққат-эътиборини тортиб, катта баҳсларга сабаб бўлиб келмоқда. Таржима илмида бадиий таржиманинг мукамал бўлишида эквивалентлик муҳими ёки адекватлик каби саволлар ҳам ўз ечимини кутаётган масалалардан.

Эквивалент латинча “*aequivalens*” сўздан олинган бўлиб, “тенг кучли”, “бир хил маънода” деганидир. Тилшунос, таржимашунос олимлар эквивалентликнинг бир неча типлари мавжуд эканлигини таъкидлашади. Адекватлик тушунчаси эса эквивалентликдан кўра кенгрок қамровга эга. А.Гончарнинг фикрича, эквивалентлик таржиманинг аслиятга яқинлашувини таъминловчи бир омил, холос. Матннинг аслиятга яқинлашув даражалари кўплаб омилларга, хусусан, тил ва маданиятларнинг бир-бирига яқинлик жиҳати ва таржима қилинаётган матннинг характериға боғлиқ. Шу ўринда, эквивалентлик хусусидаги фикрга эътибор қаратсак. Олим шундай ёзади: “Эквивалентлик – бу ахборотнинг мазмунан, семантик, услубий ва функционал жиҳатдан яқинлиги ва боғлиқлигининг сақлаб қолиниши. Адекват таржима эса прагматик муаммоларни эквивалентликнинг максимал даражасида ҳал этади ва жанрнинг услубий талаби ва таржима имкониятидан келиб чиқиб, тил меъёрининг бузилишига йўл қўймайди”.¹ Шунингдек, олим адекватлик эквивалентликнинг бир поғонасидир, яъни эквивалентликнинг мезонларидан, деб ҳисоблайди. А.В.Федоров эса, умуман, бу терминга ҳожат йўқлигини, “адекватлик” истилоҳининг ўрнини тўлиқ таржима жумласи билан ўзгартириш кераклигини таъкидлайди. Таржимада аслиятнинг нолисоний жиҳатларидан (оҳанг, руҳият, услуб) нимадир сақланиб қолганлигини англатади. Адекватлик масаласида адабиётшунос-таржимонларнинг қарашлари тилшунос-таржимашунослардан фарқ қилади, шу маънода В.С.Виноградов шеърий таржима фақат аслиятга адекват бўлиши лозим деб ҳисоблайди. Унингча, бадиий таржиманинг ўз ижодкори, яратувчиси, тил манбаи ва услуби мавжуд.

Адекватлик муаммосига тўхталган олимларнинг бирортаси бадиий таржима, хусусан, шеър таржимасида руҳият, ғоя, ботиний маъно ва оҳанг каби муҳим омилларсиз адекватликка эришиш мумкин бўлмаслигига аҳамият бермагани, бу муаммо ҳануз ўз ечимини топмаганини кўрсатади. Таржима матнини таҳлил қилишда жараённинг лингвистик томонларига эътиборнинг сусайиши мутаржим ишига объектив баҳо беришда мужмалликка олиб келиши мумкин. Энг яхши таржима аслият билан тўлақонли мослик касб этадиган таржимадир. Мослик даражаси фақат матнларнинг лисоний мувофиқлиги билан эмас, балки “бадиий адекватлик” билан ҳам баҳоланиши керак. Бу нима дегани? С.Ф.Гончаренконинг фикрича, масалан, шеърий таржимада бу аслиятдаги услубий жиҳат ва шеърий матн хусусиятининг (ўлчам ва рифма) таржимада акс этганлиги билан белгиланади. Бадиий адекватлик тушунчаси икки тил, яъни, аслият ва таржима тилининг поэтик хусусиятини бир маромда сақлаб туриши лозим.

Э.Клиффорднинг фикрича, эквивалентлик билан чекланувчилар “матн – бу система (тизим)”, деб қарасалар, адекватлик тарафдорлари “матн – бу тирик организм”, деб ҳисоблайдилар. Ҳар бир матнни “тирик организм” деб ҳисоблаш, мазкур ғояни ўз маслага деб билиш ва шу нуқтаи назардан ишга масъулият билан ёндашиш асл нусха руҳияти ва ғоясини таржимада аниқ бера олиш имкониятини яратади.²

Хўш, тўлақонли адекватликка қандай эришиш мумкин? Таржимага баҳо беришдан аввал таржимон маҳорати ва машаққатини кўз олдимизга келтирсак. Масалан, шеърий таржима билан шуғулланувчи таржимон, таржима жанрлари ичида энг мушкул ва мураккабини танлаган ижод-

¹ Гончар Н.Г. Асимметрия в переводе художественного текста: этнолингвокультурный аспект. Дисс...канд. филол. наук, Тюмень, 2009, 57 с.

² Clifford E. Landers. Literary translation: A Practical Guide. New Jersey City University. Cromwell Press. LTd., 2001, p. 64.

кордир. У таржиманинг ҳаққоний ва аниқ чиқиши учун таржима қилинаётган матннинг бошқа тилдаги эквивалентларини ўрнига қўйиш билан чекланмайди. Сабаби шеърда сюжет, воқеалар ривож ва композиция билан бир қаторда, кучли ҳис-туйғу мавжуд. Шеърнинг руҳиятига тобора кира билиш ва уни таржимага қўчириш эса аслият тилини ва шеъринг услубларини мукамал эгаллашни талаб этади. Бу дегани таржимон шоир ҳам бўлиши демакдир. Шеърни шоирдек тушуниш, шоирлар билан ҳамкорлик қилиш таржималарнинг яна-да аниқ чиқишига ўз ҳиссасини қўшади. Биринчи навбатда, таржимон ишга (таржимага) ўз муносабатини, яъни. мақсад эквивалентликка эришиш ёки адекватликка, буни аниқлаб олиши лозим. Таржимон бир тилдан иккинчи тилга шеър ёки поэмани таржима қилар экан, ўз миллий адабиётида учрамаган янги шеъринг оҳанг ёки жанрга дуч келади. Ўз тили имкониятларидан келиб чиқиб мазкур асарни таржима қилишга уринаётган мутаржим шу шеърдаги руҳ ва шеърнинг аслиятдаги жарангидан беҳабар бўлса, шеърнинг жилосини ва эстетик завқ бағишлолчи бўёқдорлигини тушириб таржима қилади. Бу эса, ўз навбатида, таржиманинг саёзлашувига, китобхонлар учун нотаниш тилда ёзилган асарнинг муаллифи ижодига нисбатан қизиқишнинг пасайишига олиб келади. Шарқ ва Ғарб маданий алоқалари тарихига назар ташлар эканмиз, қадимдан миллатлараро тотувлик ва дўстона алоқалар ривожда таржиманинг ўрни қанчалик катта эканлигининг гувоҳи бўламиз. Таржима фаолиятининг тасаввур қилиб бўлмас даражада кенг ривожланиши унга бўлган қизиқишни фақатгина янгича ўй билан эмас, балки уни илмий бир тизимга солиш ҳамда ёзувчи, адиб ва олимларнинг танқидий фикрини иноватга олиб, шу соҳада йиғилган катта тажрибаларни умумлаштиришни талаб қилади. Бугунги кунда ҳар бир мутаржим таржима қилинадиган асар ёхуд материални қўлга олар экан, аввало, ўша таржиманинг жамият тарихи, маданияти, адабиёти ва ушбу асарга тегишли ҳар бир детални чамбарчас ўрганиб чиқиш лозим. Шулар билан бир қаторда, таржима матнда лингвистик позициядан адекват деб топилган лексемалар шеършунос-таржимашуносларни қониқтирмаслиги мумкин. Масалан, тадқиқотчи Н.Исамухамедова В.Шекспирнинг “Отелло” драмасидан “she was false as water” иборасининг Ғафур Ғулом ва Жамол Камол таржималарида берилиш услубини таҳлил қилар экан, “water” (сув) лексемасининг когнитив харитасини тузади. Унга биноан, луғатларда берилган “сув” лексемасининг *хавотир* ва *хавф* билан боғлиқ ассоциацияга эга тушунча эканлигини аниқлайди. Шунинг учун ҳам *false* сўзининг луғавий маъносини келтиришни тўғри ҳисоблайди. Буни тадқиқотчининг Ғафур Ғулом ва Жамол Камол таржималарини жадвал воситасида таҳлил қилиб, Ж. Камолнинг сувга нисбатан қўллаган *бетийик* ва *беқарор* сифатидан Ғ.Ғуломнинг *алдамчи*, *риёкор* сифатини адекват, дейишида кўриш мумкин. Н.Исамухамедованинг ушбу масалага лингвистик ёндашувини қўллаб-қувватлаган ҳолда шуни таъкидлаб ўтмоқчимизки, бадий таржима жараёнида фақат лингвистик жиҳатлар иноватга олинса, адекватликка эришиш борасида умумий маҳражга келиш қийин кечади. Бирок, Н.Исамухамедова хулосасига адабиётшунослик доирасида қарайдиган бўлсак, баҳо беришда муносабатимиз ўзгача мазмун касб этиши мумкин. Маълумки, *false* сўзининг куйидаги контекстуал муқобиллари мавжуд:

1. wrong (нотўғри, хато), incorrect (хато, нотўғри, ноаниқ). 2. spurious (сохта). 3. improper (номувофиқ, нотўғри). 4. deceptive. (алдамчи, адаштирадиган). 5. deceitful (сунъий, сохта). 6. Treacherous (хоинона, ишончсиз). 7. unfaithful (хиёнаткорона, мунофиқона). 8. not genuine (аслияти эмас, тоза кўнгилли эмас). 9. fake (ясама нусха, фирибгарона). 10. betrayal (сотқинлик, хиёнат). 11. Artificial (сунъий, юзаки). Уларни бир тизимга келтириб, умумий маънодошлари аниқланса, таржимада сўз танлаш муаммоси анча равшанлашади.

False: wrong, incorrect, spurious, improper, deceptive, deceitful, treacherous, unfaithful, not genuine, fake, betrayal, artificial.

Бетийик, беқарор (Ж.Камол таржимасида):

Бир қарорида турмайдиган, субутсиз, ишониб бўлмайдиган, бевафо, алдамчи, иккиюзламачи, риёкор, ишончсиз, уятсиз, ваъдабоз, лафзсиз,

Кўринадики, Ж.Камол томонидан амалга оширилган таржима вариантнинг муқобил маънолари аслиятдаги сифатнинг муқобил маъноларига деярли тўғри келади. Шундай экан, таржимада ҳар иккала таржимон келтирган сифатлар бир умумий маънони, яъни, Дездемонанинг севгида собит эмаслиги, ўзгарувчанлиги, бевафолигини англатиш учун тўғри қўлланган. Аммо лингвистик жиҳатдан адекват бўлиши мумкин бўлган “алдамчи ва риёкор сув” ўзбек шеърлятида сунъий ифода саналади.

Адекватликнинг қатъий талабларидан яна бири маъно ва ифода адекватлигидир. Бизнинг фикримизча, Ж.Камол томонидан амалга оширилган таржима Ғ.Ғулом таржимасига нисбатан кўп-

роқ адекватлик касб этади, дейиш асосли. Бу ерда англиз тилидаги *false*нинг маъноси бузилмаган; *false* алдамчилик ва риёкорликнинг маъно муқобиллари бўлган беқарорлик ва бетийикликнинг айнан ўзидир. Демак, когнитив таҳлилнинг муҳим компонентларидан бири маъновий ёндашув бўлмоғи лозим. Адекват таржимада рецепторнинг матни тушуниши ва ҳис қилишига шароит яратмоқ лозим. Ўзбек китобхони учун “Оқар сувдек, у алдамчи, риёкор эди”дан кўра “Оқар сувдай бетийик, беқарор эди” мисраси кўпроқ тушунарли ва айни пайтда бу ибора англизча “false as water” иборасига адекват қабул қилинади. Тиллараро систем, таркибий ва мазмуний номутаносибликнинг мазкур ҳолатларда намоён бўлиши таржимада тиллараро асимметрияни инобатга олиш аслиятдан таржима ўқувчиси нуктаи назаридан ортиқча ҳисобланадиган унсурларни чиқариб ташлашни ҳамда аслият ва таржима бирликларининг қийматини белгилловчи семантик трансформацияларни тақозо этади. Бу трансформациялар прагматик, стилистик, функционал-семантик мосликни юзага келтиради.¹

Шундай қилиб, адекват таржима эквивалент таржиманинг юқори даражадаги кўриниши бўлиб, унда лексик-семантик мувофиқлик рецептор бадий тафаккури ва бадий тасвирни идрок этиш ўлчамларига уйғун бўлиши лозим. Шунингдек, руҳият ва оҳангни сақлаш адекватликни таъминлашда муҳим омил бўлиб, таржимондан тегишли адабиёт илмларидан талаб даражасида хабардор бўлиши тақозо этади.² Аслият таржима жараёнида анча-мунча қисқартиришлар, ўзгача талқинларга учрайди. Аслият таржимоннинг иродаси билан соддалаштирилади. Эквивалентлик бу ҳолатда жуда нисбий тарзда намоён бўлади ва бу тамойил таржимада адаптация деб юритилади; сўзларнинг маъноларини англашда эквивалентликка эришилади. Умумий хулосага келадиган бўлсак, ўзбек олимларининг бир қисми (И.Ғафуров, Ш.Сирождидинов, Г.Одилова, Й.Й.Арустамян) фикрларидаги адекватлик ва эквивалентлик борасида қуйидагича хулосага келиш мумкин: эквивалентлик–тўла лингвистик муқобиллик; адекватлик – экстралингвистик факторларни ўз ичига қамраб олган тенг прагматик мувозанатни сақлаб қолган таржима.³ Лекин таъкидлаш жоизки, адекват-лик нисбий тушунча бўлиб, таржима маҳсули аслиятга шакл ва мазмун жиҳатдан мутлақ тарзда мутаносиб бўлавермайди. Аммо таржимада адекватликнинг баъзи мезонлари сақланиб қолади. Масалан, оҳанг адекватлиги, руҳият ва ғоя адекватлиги, бадий услуб адекватлиги кабилар. Шу унсурларнинг таржимада таъминланиши таржиманинг эквивалент эмас, балки адекват эканлигини кўрсатади.

Демак, мутаржим таржима жанрининг стилистик талабларидан келиб чиқиб, ўз позициясини белгилаб олиши лозим. Яъни, таржимон ўзи уддаламоқчи бўлган иш (таржима) билан танишиб чиқади ва ўз позициясини таржима туридан келиб чиқиб, аниқ белгилайди. Адекват таржима эквивалентдан фарқли ўлароқ, ижодкорликни талаб қилади. Шеъринг асарлар таржимасида таржимон муаллифнинг рақибига айланади. Муаллиф услуби, қўлланган образли ифодаларни таржима тилида қайта яратади. Сўз бадий таржима сифати хусусида борар экан, адекватлик сари интилиш, йўқ деганда, минимум эквивалентликка эришиш билан яқунланиши мумкин. Бу ўзбек халқининг “тоғдек сўрасанг, тепадек беради” нақлини эсга солади. Бадий таржимада таржимон ишни, яъни таржимани эквивалентлик ракурсидан бошлаши маъқул ҳолат эмас.

Тошмуродов Максуд Хушвақтович (ЎзДЖТСУ), Норкулов Шавкат Тургунбоевич (ГулДУ ўқитувчиси), Қидиров Аброр Қудратович (СамДАҚИ ўқитувчиси), Ғайназаров Бунёд (Анд ҚХАИ ўқитувчиси), Камардинова Чарос Бахтиёр қизи (ЎзДЖТСУ 3-босқич талабаси)
ТАЛАБАЛАРДА ҲАРАКАТ ФАОЛЛИГИНИНГ ЕТИШМАСЛИГИ МУАММОСИ

Аннотация. Тадқиқотларнинг усулларини танлаш мақсадга ва қўйилган вазифаларга мос равишда амалга оширилди. Ишимизда тадқиқотнинг кенг тарқалган ва кўп қўлланиладиган стандарт усуллари қўлланилди: адабиётлардаги маълумотларни таҳлил қилиш ва тизимлаштириш; жисмоний ривожланишни ўлчаш, ҳаракат тайёргарлигини тестлаш, математик статистика.

Аннотация. Выбор методов исследования осуществлялся в соответствии с поставленной целью и задачами. В нашей работе использовались стандартные методы, которые широко ис-

¹ Қосимова Н.Ф. Лисоний белги асимметрияси ва унинг сўроқ гап таржимасида воқеланиши. Ф.ф.ф.д. дисс., Тошкент, 2018, 32-бет.

² Zokirova N.S. (2020). TRANSLATOLOGY AND THE ANALYSIS OF ITS LINGUISTIC MECHANISM. European Journal of Humanities and Educational Advancements, 1(4), p. 21.

³ Сирождидинов Ш., Одилова Г. Бадий таржима асослари. Тошкент, «Мумтоз сўз», 2011, 8-бет.

MUNDARIJA

21-OKTABR – O‘ZBEK TILIGA DAVLAT TILI MAQOMI BERILGAN KUN

G‘ayipov Dilshod Qadambayevich. Istiqlol yillarida davlat tili borasida olib borilayotgan siyosat va yechimini kuttayotgan muammolar xususida ba‘zi mulohazalar.....3

IQTISODIYOT

Тошқулов Абдуқодир Хамидович. Чорвачилик махсулотлари етиштиришга ихтисослаштирилган қишлоқ хўжалиги корхоналарини солиққа тортиш ҳолати таҳлили.....6

FIZIKA-MATEMATIKA

Мадрахимов Рузимбай Машарипович. “Псевдонорма”. Израил Моисович Гельфанд муаммосининг ечими ҳамда сонли чизиқли алгебранинг матрица шакллангалиги билан боғлиқ марказий муаммоларидан бирининг ечими.....13

Xudoyberdiyeva Malika Karomat qizi. Qora o‘ralar atrofidagi elektromagnit maydon.....17

Turdiyev Temur Taxirovich, Ibragimov Muhiddin Fahriddan o‘g‘li, Xojibayev Jonibek Maxmudjonovich, Tillayeva Gulzoda Rashid qizi. Bo‘lakli bir jinsli bo‘lmagan g‘ovak muhitli qatlamda suyuqliklar statsionar filtratsiya masalasi matematik modeli va uni yechishning yaqinlashuvchi-analitik usuli.....22

AXBOROT TEXNOLOGIYALARI

Бадалов Жасур Исмаилович, Бегмуродов Мухаммаджон Нормурод ўғли. Яроксизликлар моделлари ва микропроцессорли қурилмаларнинг техник маълумотларини таҳлил қилиш принциплари.....27

Babayazova Nazokat Pulatovna, Qodirov Alibek Hamroyevich, Davletov Rasulbek Marimbayevich, Saidova Maryam Egamberganovna. Oberbek mayatnigi yordamida qattiq jismning inersiya momentini aniqlash jarayonini modellashtirish.....30

TIBBIYOT

Тешаев Шухрат Жумаевич, Бабажанов Тўлқин Жуманазарович. Морфометрические параметры ободочной кишки при фиброзе легких.....34

FALSAFA

Xudaynazarov Nuraddin Shavkatovich. Hadislar diniy ilm sifatida va ularning yoshlar ma‘naviyatiga ta‘siri.....36

Бозоров Шухрат. Аҳмад Дониш қарашларининг ижтимоий-фалсафий моҳияти.....38

Pulatov Jaxongir Nazirovich. Jamiyat barqarorligi – inson taraqqiyotining o‘ziga xos mexanizmi sifatida.....41

Рахмонов Суннатилло Мавлонович. Нақшбандия тасаввуфий таълимотининг Марказий Осиё тариқатлари ривожига тутган ўрни.....47

Аллабоев Жаҳонгир Джамолидинович. Мехнатдан бегоналашувнинг жамият тараққиётига таъсири.....50

TILSHUNOSLIK

Qurbonova Muhabbat Matyaqubovna, Xirojiddinova Muattar Mansurovna. Alisher Navoiy g‘azallarida rang bildiruvchi sifatlarining konnotatsiyasi.....53

Эхсанова Муқаддамхон Иброҳимовна. Глобаллашув давридаги ўзлашма лексемаларнинг мавзу гуруҳларига доир.....56

Narzullayeva Firuza Olimovna. Konnotativ ma‘noning nutqda voqelanishi.....59

Салихова Нодира Нуруллоевна. Ўзбек тилидаги ундов сўзларнинг градуал семантикаси.....62

ADABIYOTSHUNOSLIK

Жўрақулова Насиба Шамуровна. Аҳмад Яссавий ижодида эр ва эран образи.....65

Абдувахабова Умида. Отображение исторических событий в произведениях Герберта Бейтса.....68

Акрамова Тахмина. Рассуждения о сущности жизни и создания образов в поэме “Тамерлан” Эдгара Аллана По.....71

PEDAGOGIKA

Мусоева Азиза Ботировна. Чет тилларни билишнинг миллий баҳолаш тизими тестининг ўқитувчи билимини текширишдаги аҳамияти.....76

Norquziyeva Zebo Kamalovna. Kognitiv ikki tillilik kasbiy kommunikatsiya sohasida chet tili kompetensiyasini shakllantirish.....80

Yuldashov Kaxraman Kamulovich. Milliy hunarmandchilik tarixini o‘rganishning ahamiyati.....84

Абдупаттаев Ҳасанбой Абдурахмонович. Миллий тарбиянинг таркибий тузилиши.....	88
Primova Go'zal G'ulomjonovna. Ta'limni raqamlashtirish masalalari, aralash va gibridd o'qitish texnologiyalari.....	91
Qo'chqorov Bahodir O'Imasovich. Mashg'ulotlarda talabalar salohiyatini oshirishda intellektual o'yinlardan foydalanish.....	96
Siddiqov Xasanboy. Oliy ta'lim tizimida tarbiya jarayonining xususiyatlari.....	98
Ражапова Кумуш Машариповна. Она тили таълимида нуткий кўникмаларни ривожлантиришга тизимли ёндашишнинг заруратлари.....	101
Ишмуродова Гулбахор Измуродовна. Texnologiya o'qituvchisi didaktik kompetensiyalarini takomillashtirish.....	105
Мирзаева Гулмера Махманазар кизи. “Миллий каштадўзлик махсулотларидан намуна тикиш” мавзусини ўқитишни “Moursund” методи асосида такомиллаштириш.....	109
Аъзамхонов Олтинхон Ашрафхон ўғли. Малака ошириш жараёнида кураш бўйича мурраббийлар касбий маҳоратини такомиллаштириш йўллари.....	113
Atamuratov Rasuljon Kadirjonovich. Muzey pedagogikasining taraqqiyot tarixi.....	115
Машарипов Фарход Турахонович. Проблемы физического воспитания в вузах и пути повышения его эффективности.....	118
Муртазаева Умида Исакуловна. Внедрение инновационных форм лекционных занятий при кредитной системе образования.....	123
Mamatova Dilnoza Bekpulatovna. Improving of Professional Competency in Pre-School Teachers.....	127
Kadirova Munira Rasulovna. Functions of Pedagogy in Medical Education.....	136
Kabilov Habibullo. Pedagogical Culture of Professional Teachers.....	139

ILMIY AXBOROT

Усенова Қизларгул Убайдуллаевна. Этнографик лексика ва унинг тилшуносликда тадқиқ қилиниши....	142
Отакулов Нодиржон Бахромалиевич. Француз ва ўзбек тилларида микдор ва сифат категорияларида сон хусусиятларининг ифодаланиши.....	145
Салимбеков Нодирбек Улугбекович. Абулфазл Алломийнинг “Ойиний Акбарий” асарида туркий сўзларнинг қўлланилиши.....	150
Мўминова Мухтасар Одилжановна. «Бобурнома» матнидаги топонимлар таржималарининг лингвопрагматик тадқиқи.....	153
Абишов Генжебай Матжанович. Қорақалпоғистон оронимлари тадқиқи.....	155
Мирзаева Вазираҳон Муроджон кизи. Француз тилида эпитетнинг стилистик хусусиятлари.....	158
Зокирова Наргиза Савриевна. Бадиий шеърини таржимада ғайрилисоний жиҳатларни сақлашда эквивалентлик ва адекватлик тамойиллари.....	160
Тошмуродов Максуд Хушвақтович, Норкулов Шавкат Тургунбоевич, Қидиров Аброр Қудратович, Ғайназаров Бунёд, Камардинова Чарос Бахтиёр кизи. Талабаларда ҳаракат фаоллигининг етишмаслиги муаммоси.....	163
Қаландаров Болтабой. Маънавиятли ва истеъдодли ёш авлоднинг тарбиясида бугунги кун талаблари.....	167
Амонтурдиева Шоира. Диний ва бадиий матнларнинг ўхшаш ҳамда фарқли томонлари.....	169
Маҳмудов Жасурбек. Паҳлавон маҳмуд авлодлари.....	172
Ablakulova Iroda Kamolidinovna. Mark Riz va o'zbek yirik romani “O'tkan kunlar”.....	175
Очилова Вазираҳон Рустамовна. Метакогниция – фикрлаш ҳақида ўйлаш.....	177
Исмоилов Фаррух Исроил ўғли. Ўзбекистонда регбини ривожлантириш йўллари.....	180
Ахматов Маҳмуд Салихович, Қидиров Аброр Қудратович, Ғайназаров Бунёд, Норкулов Шавкат Тургунбоевич, Камардинова Чарос Бахтиёр кизи. Многоуровневая национальная система массовой спортивно-оздоровительной работы в Узбекистан.....	183
Авазов Комил Холлиевич. Современные факторы формирования угрозоустойчивого общества в системе обеспечения национальной безопасности.....	187
Narzullaeva Aziza Murodillaevna, Masud Ubaydullaevich Karimov, Abdulakhat Turapovich Jalilov. Determination of Elastic and Strength Properties of Pvc Compositions Using Metal-Containing Stabilizer.....	190
Umarova Sarvinoz Sardorovna. Identifying the Concept of Research Competency in Higher Education Institutions.....	193
Xolmirzayev Yusufali Mahamadsaidovich. Protection of the Earth's Atmosphere and Ozone Layer.....	195